

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ВУЗІВ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ, ЯК КЛЮЧОВИЙ МОМЕНТ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

У статті описані результати оцінки рівня інформаційної компетентності студентів вузу спортивного профілю, отримані на основі методики, яка включає в себе діагностику сформованості інформаційного тезаурусу і трьох основних компонентів інформаційної компетентності. Запропоновано здійснювати розвиток інформаційної компетентності за рахунок впровадження інтегративного курсу.

Ключові слова: компетентність; ключові компетенції; інформаційна компетентність.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянемо детальніше оціночно-результативний компонент системи формування компетенцій в області інформаційної компетентності студентів як майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту.

Для цієї мети був проведений аналіз публікацій відомих педагогів по вказаній проблематиці.

Так, питання управління формуванням професійних компетентностей майбутніх фахівців і оцінювання рівня їх сформованості інтенсивно досліджуються в роботах В.А. Кальней, Е.Я. Когана, А.М. Новікова, І.А. Зимовою, Б.Д. Ельконина та ін. Оцінка ефективності професійної освіти розглянута в роботах С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, В.П. Беспалько та ін. Проблема формування компетентностей як результатів освіти привертає увагу таких учених, як О.В. Бондаревська, Е.Ф. Зеєр, В.І. Ревякіна, Г.К. Селевко, Ю.Г. Татур, А.А. Хуторський.

Компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність студента, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини.

Окрім визначення понять компетентність і компетенція, не менш актуальними є проблеми виміру і оцінювання сформованості компетенцій і компетентностей, на що вказують багато дослідників, відмічаючи, що на сьогоднішній день в педагогічній науці немає єдиного підходу до цього процесу.

Зв'язок з науковими планами, темами. Стаття виконується згідно тематичного плану науково дослідницької роботи Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України та зведеного плану науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури "Науково-методичні основи використання інформаційних технологій при підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту" (номер державної реєстрації 0111U003130).

Мета дослідження – отримання знань з оцінки рівня інформаційної компетентності студентів вузу спортивного профілю як інтегральної характеристики особистості, яка формується в освітньому процесі через певний набір компетенцій.

Матеріали і методи дослідження: аналіз педагогічної, психологічної, методичної та спеціальної літератури, анкетування, тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Оцінка рівня інформаційної компетентності студентів 4 – 5 курсів ХДАФК (у кількості 84 чоловік), проводилась у 2013-2014 навчальному році і включала в себе діагностику сформованості трьох основних компонентів інформаційної компетентності.

Результати дослідження. Під сформованістю інформаційної компетентності студентів спортивного профілю розумітимемо здатність студента використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;

Це зумовило єдність оволодіння наступними компонентами підготовки майбутніх педагогів в навчально-виховному процесі ВНЗ:

– висока міра освоєння понятійного апарату, володіння знанням змісту компетентності;

– застосування знань до конкретних ситуацій, готовність до прояву компетентності, висока міра результативності при її забезпеченні, вибір пріоритетних напрямів вирішення проблеми з точки зору педагогічної доцільності, функціонування понятійного апарату в режимі активного, усвідомленого і творчого застосування;

– розуміння цінності питань інформаційної компетентності, їх полягання соціально-педагогічними цінностям: значущість праці педагога, його відповідальність перед державою, усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії для забезпечення інформаційної безпеки студентів.

Такий розгляд інформаційної компетентності дозволив диференціювати критерії сформованості зазначених компетенцій і забезпечити надійність діагностики.

У дослідженні будемо виходити з постулату компетентнісного підходу, який стверджує, що спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності;

Прийняття компетентнісного підходу до оцінки результатів освіти призвело до формування нової системи оціночних засобів з переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій. Таким чином, результати освіти та формування компетенцій є ключовим моментом реформування освіти. Мова йде не про перебудову змісту освіти, а про вдосконалення освітніх технологій на основі постійної взаємодії викладача зі студентом. Результати освіти – це очікувані та вимірювані конкретні досягнення студентів (випускників), які визначають, що буде здатний робити студент (випускник) по завершенні всієї або частини освітньої програми.

При компетентнісному навчанні важливими стають [4, 5]:

- компетенції як результат освіти;
- освітні технології як спосіб їх формування;
- засоби оцінювання, як інструмент доказу досягнення заявлених результатів освіти.

Компетенції є інструментом діагностики і оцінювання навчальних досягнень студентів, а також відбивають готовність до професійної діяльності в області забезпечення інформаційної компетентності студентів.

У ході дослідження адаптовані і застосовані такі засоби оцінювання для аналізу сформованості у майбутніх випускників компетенцій в області інформаційної компетентності :

1) набори стандартизованих анкет з питаннями відкритого і закритого типів (діагностичний інструментарій);

2) тестування;

3) бально-рейтингова система;

4) ситуаційний метод – аналіз проблемних ситуацій на основі фактів з реального студентського життя [2];

5) компетентнісно-орієнтовані завдання [2];

6) бесіди, обговорення і дискусії;

7) міждисциплінарні комплексні контрольні запитання та завдання;

8) індивідуальні проекти [2];

9) лабораторні і електронні практикуми [2];

10) портфоліо документів – набір документів, матеріалів, що відбивають діяльність тих, що навчаються;

11) інтерактивні лекції, лекції-візуалізації та ін.

Усі ці методи в цілому забезпечать поєднання кількісних і якісних оцінок, їх достовірність і порівнянність. В сукупності вони дозволять створити фонд оціночних засобів (ФОЗ), під яким будемо розуміти комплекс методичних, контрольних вимірювальних та оцінювальних матеріалів, призначених для виявлення рівня сформованості компетентності на різних стадіях професійної підготовки студентів спортивного профілю.

При створенні фонду засобів оцінювання обов'язково враховувати наступні чинники:

– дидактико-діалектичний взаємозв'язок між результатами освіти і компетенціями, відмінності між поняттями "результати освіти" і "рівень сформованості компетенцій";

– компетенції формуються і розвиваються не лише через засвоєння змісту освітніх програм, але і самим освітнім середовищем ВНЗ і використовуваними освітніми технологіями – відповідно і ці параметри повинні проходити процедуру оцінки;

– при проектуванні інноваційних засобів оцінювання необхідно передбачати оцінку здатності до творчої діяльності, яка сприяє підготовці студента, готова забезпечувати рішення нових завдань, пов'язаних з недостатністю конкретних спеціальних знань і відсутністю загальноприйнятих алгоритмів професійної поведінки в квазіреальній діяльності;

– при оцінюванні рівня сформованості компетенцій студентів повинні створюватися умови максимального наближення до майбутньої професійної практики;

– крім викладачів конкретної дисципліни, як зовнішніх експертів, повинні активно використовуватися роботодавці, студенти випускних курсів ВНЗ, викладачі суміжних дисциплін та ін.

Оціночно-результативний компонент методичної системи безпосередньо пов'язаний з виділенням і розкриттям рівня сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців в галузі фізичної культури і спорту.

Оцінка рівня інформаційної компетентності студентів 4 – 5 курсів ХДАФК (у кількості 84 чоловік), проводилась у 2013-2014 навчальному році і включала в себе діагностику сформованості трьох основних компонентів інформаційної компетентності.

Оцінювалися питання, пов'язані з діагностикою інформаційної активності і мотивації придбання інформації, ефективності стратегій пошуку і оцінка їх надійності, сформованості компетенцій оцінки, організації, використання інформації у навчальній та професійній діяльності. Питання містили в собі визначення ключових інформаційних понять: інформаційне суспільство, інформаційний процес, форум, сайт, інформаційна революція, Інтернет, браузер та ін.

У результаті анкетування були отримані наступні дані: 57% опитаних змогли вибрати вірне визначення терміна "комп'ютерні технології"; 87% які приймали участь в анкетуванні вважають, що можливо успішно застосовувати комп'ютерні технології в процесі навчання в вузах спортивного профілю. Проте, на думку студентів, є деякі організаційні проблеми, що перешкоджають активному впровадженню комп'ютерних технологій в освітній процес, а саме: недостатня технічна оснащеність аудиторій (72%), а також брак часу на навчальних заняттях (27%);

На запитання: "Як Ви вважаєте, для чого можна використовувати комп'ютерні технології на навчальних заняттях в академії?", – 60% респондентів зазначили, що КТ можна використовувати не тільки для демонстрації наочних матеріалів і контролю знань, а й для отримання додаткової інформації.

Виділено три основні групи за ступенем розвитку компонента інформаційної компетентності "Отримання інформації". Студенти, що показали початковий рівень (44%) недостатньо добре знайомі з інформаційними джерелами, не володіють прийомами постановки власних цілей інформаційної діяльності. Для студентів цієї групи характерні не сформованість інформаційних потреб і мотивів. Внаслідок цього, в їх мотиваційній сфері переважають ситуаційні мотиви, нечітко виражений інформаційний інтерес. Вони недостатньо володіють алгоритмами пошуку необхідної інформації, відчують труднощі у її творчому застосуванні при вирішенні конкретних професійних задач.

Студенти, які продемонстрували базовий рівень (35%) добре орієнтуються в різних інформаційних джерелах і володіють алгоритмами оптимізованого пошуку інформації. Вони усвідомлено формулюють свої інформаційні запити і розуміють важливість вивчення прийомів роботи з інформацією. Мотивація їх інформаційної діяльності орієнтована на індивідуальний успіх і самоствердження в очах значущих суб'єктів. Вони намагаються вирішувати поставлені перед ними завдання різними способами, виявляють активність та ініціативу. Вони успішно використовують отриману інформацію при вирішенні завдань, наполегливо борються з труднощами і намагаються запропонувати свій шлях вирішення різних проблем. Поглиблений рівень (21%) демонструють студенти, вільно орієнтуються в інформаційних джерелах. Вони можуть достатньо точно сформулювати інформаційний запит, відчують потребу в самопізнанні, саморозвитку і найбільш повної реалізації своїх творчих можливостей та індивідуальних здібностей в інформаційному середовищі.

Змісто-утворюючими мотивами їх інформаційної діяльності є майбутні високі професійні досягнення, які вони розглядають з точки зору їх максимальної корисності для оточуючих і суспільства, мають свій індивідуальний стиль у роботі з інформаційними джерелами. Результати діагностики компоненту "Оцінювання інформації" показали невисокий рівень сформованості компетенцій оцінки та організації інформації.

Так, відповіді на питання чи "Довіряєте Ви інформації отриманій з Інтернету" розподілилися таким чином рис. 1.

Рис. 1. Довіряєте Ви інформації отриманій з Інтернету

Відповіді на питання чи "Перевіряєте ви отриману інформацію" відповіді на питання розподілилися таким чином рис. 2.

Рис.2 Перевіряєте ви отриману інформацію

У процесі діагностики компонента "Оцінювання інформації" так само були використані психологічні тести [7], що визначають індивідуальні особливості мислення, пам'яті і уваги.

В результаті студенти були розподілені на три основні групи за ступенем розвитку компонента інформаційної компетентності "Оцінка інформації". Низький рівень сформованості компонента "Оцінка інформації" (57%) продемонстрували студенти, недостатньо добре володіють методами аналітико-синтетичної переробки інформації і які відчувають труднощі при відборі інформації, часто неправильно її інтерпретують, що не вміють швидко згортати і розгортати інформацію, добудовувати відсутні ланки. У них слабо розвинена якісна оцінка інформації і здатності до узагальнення, систематизації та оцінювання інформації. Студенти, які показали середній рівень (28%) розвитку компонента "Оцінка інформації" здатні вибрати з потоку інформації достовірні дані і співвіднести їх з уже набутими знаннями. Воно добре володіють навичками аналітико-синтетичної обробки інформації, мають широкий кругозір, правильно оцінюють якісну сторону інформації. На цьому рівні у них інтенсивно формується системи інтелектуальних здібностей: аналітичне мислення, вміння виявляти зв'язки і відносини між окремими елементними інформаційного знання, уміння узагальнювати, систематизувати, логічно виводити нове знання з уже засвоєного, оцінювати отриману інформацію з позиції накопиченого досвіду. Студенти, які продемонстрували високий рівень (15%) досить вільно володіють методами аналітико-синтетичної обробки інформації. Їх характеризує високий рівень культури мислення, вони швидко і правильно оцінюють нову інформацію.

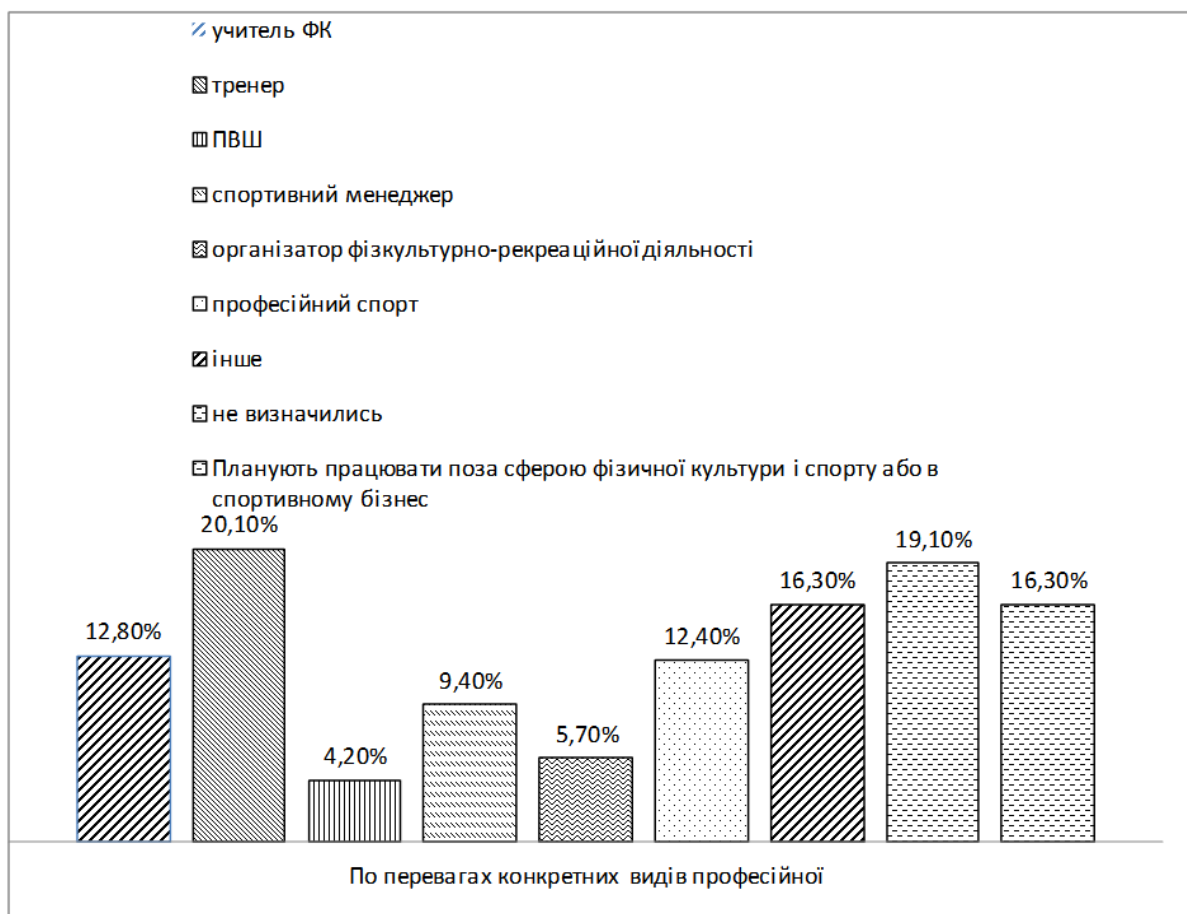
Оцінка поінформованості студентів про особливості професійної фізкультурно-спортивної освіти показала, що повноцінне розуміння професійних перспектив, пов'язаних з отриманням освіти, характерно для 9,7% студентів ($P > 0,05$). Дані респонденти називали кілька видів професійної фізкультурно-спортивної діяльності (переважно, вчитель ФК, тренер, спортсмен, педагог вищої школи), відзначали різні сфери суспільного життя та установи, в яких затребувані фахівці з фізичної культури і спорту.

Переважає більшість студентів (73,1%, $P > 0,05$) в якості видів професійної фізкультурно-спортивної діяльності називали роботу вчителя фізичної культури і тренера.

Дослідження причин вибору професії свідчило про те, що тільки 31,3% студентів зробили свій професійний вибір цілком усвідомлено, добровільно і керуючись інтересом до діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Інші або "пливли за течією" – пішли вчитися туди, куди вказали батьки, або поступили на даний факультет, не пройшовши по конкурсу на інші спеціальності (що, на жаль, сьогодні характерно для студентів ряду вузів і спеціальностей).

По перевагах конкретних видів професійної (в першу чергу, фізкультурно-спортивної) діяльності студенти в середньому розділилися таким чином мал. 3.

Висновки. Аналіз даних проведеного дослідження показав, що рівень інформаційної компетентності у студентів виявився недостатньо високим, при тому, що успішне освоєння більшої частини загальнокультурних і професійних компетенцій, а значить і успішне здійснення своєї професійної діяльності ґрунтується на інформаційній компетентності.

Мал. 3. Переваги конкретних видів професійної діяльності студентів

Важливою умовою ефективного розвитку інформаційної компетентності студента є постійне розширення сфери застосування в навчальному процесі можливостей інформаційно-комунікаційного середовища вузу. Мова йде про використання автоматизованих навчальних предметних середовищ; електронних каталогів, бібліотеках, довідкових системах; сукупності навчально-методичних матеріалів, розроблених викладачами для організації навчальної діяльності студентів; електронних рейтингових журналах студентів, за якими вони можуть відслідковувати свій поточний рівень успішності і т.д.

Перспективи подальшого дослідження. В якості раціонального способу вирішення цих проблем ми пропонуємо здійснювати розвиток інформаційної компетентності випускників за рахунок впровадження в освітній процес інтегративного навчального курсу, спрямованого на формування інформаційної компетентності.

Використані джерела

1. Ашанин В.С. Использование компьютерных технологий при подготовке специалистов в вузах физической культуры // Спортивная наука на рубеже столетий: Материалы II Международной научной конференции студентов. – К., 2000. – С. 49.
2. Богатырева, Ю.И. Информационно-коммуникационные технологии в науке и образовании: учебно-методическое пособие для магистров, обучающихся по направлениям подготовки 050700 "Педагогика", а также аспирантов, соискателей, слушателей курсов повышения квалификации / Ю. И. Богатырева. – Тула: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Н. Толстого, 2010. – 122 с.
3. Вербицкий, А.А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции [Текст] / А.А. Вербицкий, О.Г. Ларионова. – М. : Логос, 2011. – 336 с.

4. Долгова Л.М., Формирование ключевых компетенций Текст. Л.М. Долгова, Современные подходы к компетентностно-ориентированному образованию: материалы семинара под ред. А.В. Великановой, Самара: Изд-во Профи. – 2001.
5. Ефремова, Н.Ф. Подходы к оцениванию компетенций в высшем образовании: Учеб. пособие. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2010. – 216 с.
6. Зеер, Э.Ф. Практика формирования компетенций: методологический аспект / Э.Ф. Зеер, Д.П. Заводчиков // Формирование компетенций в практике преподавания общих и специальных дисциплин в учреждениях среднего профессионального образования. – Екатеринбург, 2011. – С. 5-10.
7. Петров П.К. Информационные технологии в физической культуре и спорте: учеб. пособие. – М. : Издательский центр "Академия", 2008. – С. 8.
8. Петров П.К. Подготовка специалистов по физической культуре и спорту в условиях информатизации общества // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2006. – №5. – С.45-47.
9. Татур, Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование. – 2004. – № 3. – С. 24.

Aksyuta V.

FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE AS A KEY POINT OF REFORMING EDUCATION

This article describes the results of the evaluation of information competence of students of high school sports profile derived from the technique, which includes the formation of diagnostics information and thesaurus three main components of information competence. An exercise information competence development through the introduction of integrative course.

During formation of information competence of students sports profile will understand the student's ability to use information and communication technologies and appropriate means to fulfill personal and socially important problems;

The adoption of competence-based approach to evaluating the results of education led to the formation of a new system of evaluation means a shift from knowledge to assess competency assessment. Thus, the results of the education and formation of competencies is the key to education reform. This is not about the content of education restructuring and improvement of educational technologies based on constant interaction between teacher and student. Results of education – is expected to achieve concrete and measurable students (graduates), which determines that the student is capable of doing (graduate) upon completion of all or part of the educational program.

Competence is a tool for diagnosis and evaluation of educational achievements of students and reflect readiness for professional work in the field of information competence of students.

The study adapted and applied assessment tools to analyze the formation of future graduates competencies in information competence.

Key words: *competence; core competencies; information competence.*

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.